

מהו גיליון מידע על סיכונים תעסוקתיים?

גיליון מידע זה הוא אחד מתוך סדרה של גיליונות מידע בינלאומיים, המתייחסים לסיכונים תעסוקתיים במקצועות שונים. הוא מיועד לכל אלה הקשורים מקצועית בשמירת הבטיחות והבריאות בעבודה: רופאים ואחיות תעסוקתיים, גיהותנים, ממוני וקציני בטיחות, מפקחי עבודה, נציגי עובדים, ועובדים מיומנים אחרים.

גיליון מידע זה מפרט, בסדר תקני מוגדר, את הסיכונים השונים אשר **חקלאי** עלול להיות חשוף אליהם במהלך עבודתו הרגילה. גיליון מידע זה אינו מיועד לספק עצות, אלא מהווה מקור מידע בלבד. הידע על אודות מה שגורם לפציעות ולמחלות תעסוקתיות מאפשר לתכנן וליישם אמצעי מגן מתאימים נגד סיכונים אלה.

גיליון מידע זה מכיל ארבעה עמודים:

בעמוד הראשון מצוי מידע על הסיכונים המשמעותיים ביותר לגבי עבודתו של חקלאי.

העמודים 2 ו-3 מכילים מידע מפורט ושיטתי יותר בנוגע לסוגי הסיכונים השונים, לעתים יחד עם הצעות לגבי אופן מניעתם (הם מסומנים כ-1 וכו', וההסבר להם ניתן בסוף עמוד 3).

עמוד 4 מיועד עבור מידע ספציפי, שהוא בעל ערך בייחוד עבור מומחים בתחום הבטיחות והגיהות וכולל את תיאור המקצוע, את פירוט המסלול של העובד, הערות, מראי מקום, וכד'.

מיהו חקלאי?

אדם המשתמש בכלי עבודה חקלאיים או נוהג ומפעיל מכונות במשק החקלאי, כדי לזרוע, לשתול, לעבד, לטפח, לרסס, להדביר, לקטוף, לקצור, לאסוף ולאחסן יבולים שונים ופירות מסעים. כמו כן, הוא עשוי לעסוק בגידול בעלי חיים האופייניים למשק החקלאי.

מהם הסיכונים העיקריים בעיסוק זה?

- חקלאים יכולים להחליק, ליפול, להתנגש במבנים ובמכשולים, וכד', במיוחד כאשר מבני המשק והחצר מוזנחים והתאורה שלהם לקויה, או בהיותם בשדה, במטע, בבריכות הדגים וכד'.
- חקלאים יכולים להיפגע ולסבול מחבלות רציניות בזמן עבודתם עם מכונות או מכשור חקלאי ממונע, או ציוד מסתובב אחר, הנמצא בפעולה.
- חקלאים יכולים להיפגע מהרעלה בזמן עבודתם עם חומרי הדברה או תכשירים כימיים אחרים.
- עבודה בחקלאות, כרוכה לעתים קרובות בנשיאת משאות כבדים או בעלי נפח; עשויה לעתים להיות מאמצת ביותר, להיעשות בתנוחות בלתי נוחות ולהיות קשורה בביצוע תנועות חוזרות ונשנות, העלולות לגרום לטראומות, ועם הזמן לכאבי גב, ידיים וזרועות.
- חקלאים יכולים להיות חשופים לגזים מסוכנים בזמן עבודתם עם זבל בהמות או כשהם נמצאים בתוך סילו.
- האבק האורגני, השכיח ביותר במשק החקלאי, יכול לגרום לבעיות בריאות חריפות.
- חקלאים עלולים להיפגע ממחלות של חיות המשק שלהם, או מפגיעה פיזית שנגרמה על ידי החיות.

* נכתב ונערך על ידי צוות מומחים בראשותו של פרופ. א. דונגי, בהתאם להנחיות ארגון העבודה הבינלאומי

סיכונים תעסוקתיים

סיכוני תאונות

1. סיכונים של תמותה או מערכת הראש, בית החזה ואגן הירכיים, כאשר מתהפך טרקטור שלא הותקנה בו מסגרת בטיחות.
2. סכנת קטיעה, מעיכה או חתך של איבר בגוף או של הגוף כולו, כתוצאה מהילכדות על ידי החלקים הנעים של מכונות ממונעות (ממסר הנעה צירי [זיפ] לא ממוגן; מכלי גרעינים וגלילים אחרים, כולל גלילי קיצוץ, בתוך קומביין או מכונה חקלאית אחרת; מקדחים; מאלמת; חגורות הנעה, שרשרות וחלקים סובבים אחרים, משנעים חלזוניים, וכד') תוך כדי הטיפול בהן.
סיכון מערכת הגפיים או הגוף כולו, כתוצאה מביצוע מסלות שונות (חיבור ופירוק של הצידוד, טיפול באביזרים המורכבים על המכונה, קיפול ויישור של דיסקים, משדדות וכו').
החלקות ונפילות בזמן העלייה או הירידה מקבינה של טרקטור, או בעלייה למכונות חקלאיות אחרות (קומביינים, מקצרות, נגרים) לשם ביקורת, כונון, ניקוי או למטרות אחרות.
3. סיכון להרעלה חריפה על ידי חשיפת יתר לחומרי הדברה ותכשירים כימיים חקלאיים אחרים (ראה הערות 1 ו-2).
סיכון של חדירה דרך העור או נזק לעיניים, מנתזי שמן הידראולי בלחץ גבוה.
כוויות ממגע עם משטחים לוהטים או חומרים חמים (מפלטים, חלקי מנוע, דלק, שמן, חומרים כימיים, וכו').
כוויות מחומרים המוספים לתחמיץ (חומצה פורמית).
תאונות דרכים בזמן נהיגה בכלי רכב חקלאיים אטיים בכבישים ציבוריים.
3. ניקוי בורות זבל יכול לחשוף את העובדים לריכוזים גבוהים של גזים רעילים [מימן גופרי (H₂S), פחמן דו-חמצני (CO₂), גז אמוניה (NH₃), מתאן (CH₄)].
3. ריכוזים נמוכים של חמצן (O₂) וריכוזים גבוהים של חנקן דו-חמצני (NO₂) או פחמן דו-חמצני (CO₂) גורמים לסכנות חנק או הרעלה בזמן העבודה בסילו.
סכנת חנק בתוך סילו של דגנים או בקרונות המשמשים לאחסון או הובלה של דגנים, כאשר העובד יכול להילכד מתחת לגרורים הנופלים.
סיכון לפגיעות שונות בזמן תיקון מכונות בבתי מלאכה.
סיכון של פציעה כתוצאה ממגע עם בהמות המשק (בעיטות, נשיכות, שריטות, הימנכות).

סיכונים פיזיקליים

3. חשיפה לרמות גבוהות של רעש מכונות חקלאיות, כגון טרקטורים, ציוד חקלאי, קומביינים וכו'.
4. חשיפה לרטט בזמן נהיגה בטרקטורים ובמקצרות.
4. סיכוני מזג אוויר חם, כגון כוויית שמש, עויות חום, תשישות חום, התייבשות, מכת שמש, סרכן עור.

סיכונים כימיים

4 5

4 5

4 5

4

4 5

4 5

גירוי עור ועיניים או היווצרות בועות על ידי חומרי הדברה.

סכנה להרעלה כרונית, הנגרמת על ידי חומרי הדברה (ראה הערה 3).

סכנה לפגיעות קשות של דרכי הנשימה, העיניים והעור, עקב מגע עם גז אמוניה (NH_3).

חשיפה לאבק אי-אורגני תוך עבודה בשדה (חרישה, שידוד וכו').

דלקת עור וגירוי דרכי הנשימה, הנגרמים על ידי מגע עם דשנים.

גירוי עיניים ודרכי הנשימה, עקב מגע עם תוספי תחמיץ (חומצה פורמית).

סיכונים ביולוגיים

6

תסמונת רעילות אבק אורגני (ARDS), דלקת סימפונות חריפה וכרונית, אסתמה (גנחת) תעסוקתית, גירוי עיניים וגירוי עור, הנגרמים מחשיפה לאבק אורגני ננשם (אבק של חציר ודגנים).

מחלות מידבקות שונות, המועברות על ידי בעלי חיים (זואונוזות).

בעיות ארגונומיות, פסיכולוגיות וחברתיות

7

כאבי גב, ליקויי עורף-כתף ובעיות שריר-שלד אחרות הנובעות מתנוחות עבודה גרועות, מתנועות חוזרות ונשנות וממאמצים חזקים בזמן ביצוע מטלות שונות (חרישה, הפעלת מעמס אחורי, חיבור ופירוק אביזרים של מכונות חקלאיות, שירות וניקוי מכונות, הרמת חבילות, הרמת שקי דשן וזרעים, ומטלות דומות אחרות).

7

מעמס פסיכולוגי כתוצאה מעבודה בבדידות, אירועים בלתי צפויים, כגון תקלה במכונות, קצב עבודה מהיר, שעות עבודה ארוכות בעונות הזריעה והאסיף, במשולב עם תנאי עבודה גרועים (רעש, הרמת משאות כבדים, תנוחות עבודה גרועות, אבק וכו').

רשימת אמצעי המניעה

- 1 יש להתקין בטרקטור מסגרת בטיחות תקינה.
- 2 יש להתקין במכונות מערכות מיגון מתאימות.
- 3 יש להשתמש בצידוד מגן אישי, המותאם לאופי הבעיה.
- 4 יש להשתמש בביגוד נאות ובכובע להגנה בפני חשיפת יתר לשמש, להקפיד על שתייה מספקת בעבודות שדה בשמש ובתנאי חום, ולהשתמש במגני שמיעה (אוזניות, פקקי אוזניים); משקפי מגן; כפפות; נשמיים; מסכות גז וכד'.
- 5 שימוש בחומרים מסוכנים ייעשה רק לפי הנחיות היצרן ובהתאם להוראות שבתקנות הרלבנטיות.
- 6 יש להקפיד על שמירת כללי היגיינה בזמן הפסקות אוכל, בייחוד בתנאי שדה ובמגע עם בעלי חיים.
- 7 חשוב להדריך את העובדים לגבי הימנעות מתנוחות עבודה ופעילויות גופניות לקינות; בהתאם לצורך (תנאי העבודה וכו') - יש להשתמש בשיטות מניעה פסיכולוגיות.

שמות נרדפים (חליפיים)

איכר; אריס; יוגב; כורם; כפרי; עובד אדמה (חקלאות); עובד/פועל חקלאי, עובד משק.

הגדרה או תאור העיסוק

נוהג ומפעיל מכונות חקלאיות כדי לזרוע, לשתול, לעבד, לקצור ולאחסן יכול אחד או יותר, כמו חיטה ודגנים אחרים, יכולי מספוא, תפוחי אדמה וסלק סוכר, גידולי מטעים, עצי פרי, וכו'; מחבר אל הטרקטור אביזרים חקלאיים, כמו מחרשה, דיסק, משדדה, מקדח, מכונת נטיעה ומפזר זבל; נוהג בטרקטור ומפעיל מכונות בשדה ובמטע, כדי לחרוש את האדמה, לשתול, לעבד ולדשן את הגידולים; מכין תמיסות של חומרים כימיים, כגון חומרי הדברה, קוטלי עשבים ודשנים, ומרסס את הגידולים. גורר ציוד קצירה או נוהג ומפעיל מקצרה בעלת הנעה עצמית, כדי לקצור יבולים. מוביל את היבולים הקצורים במשאית או בטרקטור עם נגרר, ופורק אותם למחסן או לחדר יבוש. מכוון ומתחזק מכשור חקלאי. יכול לעסוק בהשקית צמחים, בטיפול בבעלי חיים, וכד' (לפי DOT section 42).

תעסוקות דומות או ספציפיות

בעל מטע; חוואי; עובד חוות זרעים; עובד בייצור דגנים; פרדסן.

מטלות

אחסון, אסיף, גרירה, דיסקוס, דישה, דישון, הדברה, הובלה, הכנה (שטח, תמיסות), הסעה, העמסה, הפעלה (מכונות), הצמדה [אביזרים], השקיה, התאמה, זיבול, זריעה, חיבור ופיחוק, חרישה, טיפוח, יישור (שטח), כונון, נהיגה, עיבוד, ערבוב, פיזור (דשן, זבל), פריקה, קידוח, קטיפה; קצירה, ריסוס, שידוד, שתילה, תחזוקה, תיקון (מכונות חקלאיות).

ציוד עיקרי הנמצא בשימוש

גורר, טרקטור, כלי גינה, מאלמת, מאספת, מגוב, מדסקסת, מדשנת, מזבלת, מזרעה, מחרשות, מטענה, מכבש קש, מכונת נטיעה/שתילה, מכסחת, מנכשת סיבובית, מסועים, מעבד, מערמת, מקדח, מקצרה, מרסס, משאבות, משדדה, צינורות, קומביין, קלטר.

מקומות עבודה שבהם העיסוק שכיח

משקים חקלאיים - פרטיים, ציבוריים, קיבוציים, שייכים למדינה וכו'.

הערות

1. תיאור הסימפטומים: (א) קלים: סחרחורת, כאבי ראש, איבוד קואורדינציה, בחילה, שלשול, הזעה, רעידות והרגשת חולשה; (ב) קשים: עוויתות, התעלפויות, התנהגות לא הגיונית או חוסר הכרה.
2. ייצור, מכירה, והפצה של חומרי הדברה מוסדרים בקפדנות ברוב המדינות המתועשות. אבל התקנות משתנות ממדינה למדינה. לכן, חשוב במיוחד להתנהג בהתאם לאמצעי הבטיחות הרשומים על גבי תווית המוצר.
3. הרעלה כרונית יכולה להופיע אחרי תקופה ממושכת של חשיפה, ולפעמים קשה לקשר בינה לבין חומרי הדברה. ברם, מספר איברים בגוף, כמו כבד, כליות, מוח או מערכת העצבים יכולים להיזקק עם הזמן. כמו כן, חשיפה לחומרי הדברה יכולה להביא להחמרתן של מחלות אחרות שמהן המשתמש סובל כבר. לכן, צריך בכל עת להשתמש בחומרי הדברה בזהירות רבה.

מראי מקום

1. Takala J.: Introductory Report: DecentWork – Safe Work. ILO, Geneva, 19 pp., 2002.
2. Safety and Health in Agriculture. Code of Practice (Refer:978-92-2-124970- [2 ISBN]), ILO, Geneva, 348 pp, 2011.
3. ILO codes of practice and guides in the field of chemical safety, ILO, Geneva, 2014.
4. Safety and Health in the Use of Agrochemicals: A Guide. ILO, Geneva, 1991.
5. Clahtor's Publ. Division: DOT – Dictionary of Occupational Titles with 0* Net tm Definitions, 5th Edition, 2003.
6. המוסד לבטיחות ולגיהות והתאחדות חקלאי ישראל: בטיחות ובריאות בחקלאות (עבודה עם בעלי חיים; גורמי סיכון. עיקריים, מידע מקצועי, בעיות ארגוניות, מיכון חקלאי, חומרי הדברה וכו'), מגוון כתבות מקצועיות, 2010-2003.
7. משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים: (בטיחות ובריאות תעסוקתית; עובדים ומעסיקים בענף החקלאות. קישורים שימושיים בנושא בטיחות ובריאות תעסוקתית בחקלאות; חקיקה בנושא), 2018.
8. המוסד לבטיחות ולגיהות: פקודת הבטיחות בעבודה (נוסח חדש) תשל"ז-1970: קוד ח-051, 2017, 124 ע.
9. המשרד להגנת הסביבה: מוזיקים והדברה - אוסף מאמרים שונים בתחומים הנ"ל, כולל חוקים ותקנות רלבנטיים, מוזיקים - מידע והתגוננות, מדברים ותכשירי הדברה, וכו"ב.

